

הנשרים מתריעים בפני סכנות

(על פי מאמר של ברטוב, ט' (2018). רות. עבור. בשביל הארץ-רשות הטבע והגנים,

גיליון 81, עמ' 26-30)

לאחר שעשרות נשרים הורעלו בישראל בעשורים האחרונים עקב אכילת פגרים שכוסו בזדון ברעל, פיתחה רשות הטבע והגנים שיטה מקורית לשמירה עליהם: הנשרים עצמם מתריעים בשידור על הימצאות פגרים בשטח וכתגובה צוותי הרשות ממהרים לשטח לאסוף את הפגרים בטרם ייאלכו

נשרים בכרמל צילום: דיוויד חק

"T 31 נחת ליד תל פארס. צא למקום". על המפה בוחק בסגול ציר התנועה של T 31 ביממה האחרונה, ובדיקה מהירה מראה שהוא בגובה הקרקע וללא תנועה כרגע. בצד השני של הקו מקבל את הדיווח פקח ברמת הגולן, המזנק לעבר נקודת הציון שקיבל. האירוע מתחיל להתגלגל.

למרות השימוש בכינויים ובנקודות ציון – זה לא מבצע צבאי, אלא שגרת יומם של אוהד הצופה, אקולוג עופות ברשות הטבע והגנים, ופקחי רשות הטבע והגנים. השמירה על הנשרים הפכה למלחמה, ובמלחמה כמו במלחמה יש דריכות, כוננות תמידית ושימוש באמצעי מעקב ובשלל נוהלי פעילות מבצעית. T 31 אינו כלי טיס של מדינת אויב – הוא נשר צעיר שלצווארו מוצמד משדר GPS.

"אנחנו במלחמת ההישרדות הזאת כבר 20 שנה", אומר הצופה. "השיטות הטכניות למעקב אחרי הנשרים ולהגנה עליהם משתפרות, והתובנות נבנות עם השנים נדבך על גבי נדבך. אני רק מקווה שנצליח לאפשר בזמן יציבות של האוכלוסייה ולמנוע מכת מחץ שעלולה לחסל את הנשרים בישראל".

נשרים בסכנה

בשטחים הפתוחים ברמת הגולן ובמדבר יהודה מתקיים מרעה נרחב. במקרים רבים, בקר וצאן שמתים מכל סיבה שהיא – מושארים בשטח. בזכות שפע פגרים זמינים, גדלה במהירות אוכלוסיית טורפי הבר – תנים, שועלים וזאבים. ההתרבות המהירה ואחוזי ההישרדות

@רשות הטבע והגנים-אין להעתיק, להפיץ או לשכפל ללא אישור.

הגבוהים יוצרים צפיפות יתר של טורפים, וזו מביאה לפגיעה בחיות משק ומרעה ולטריפתן. חושים מקומיים זועמים על הפגיעה, ומיעוטם פועלים בניגוד לחוק ומטמינים רעל בפגרים בשטח, במטרה לפגוע בטורפים.

עשרות נשרים כבר הורעלו ומתו לאחר אכילת פגר מורעל. הנשרים, מחוסרי חוש הריח, נוחתים על הפגר המורעל, אוכלים אותו וגם מביאים ממנו מזון לגוזלים שבקן. כך נוצרת הרעלה המונית כמו זו שכמעט חיסלה את אוכלוסיית הנשרים בגולן בשנת 2007, ואירוע דומה חזר בשנת 2015.

עוד על נשרים:

<http://beshvilhaarez.parks.org.il/article.asp?item=64> תחנות האכלה לנשרים

<http://beshvilhaarez.parks.org.il/article.asp?item=69> מושבת הנשרים בכרמל



התקבצות של נשרים על פגר שהונח בתחנת האכלה לנשרים בכרמל צילום: מצלמת מעקב

יתרונה של הטכנולוגיה

"לנו מאוד קשה לאתר כל פגר ופגר במרחבי הגולן כדי לסלקם לפני שהנשרים ייזונו מהם ויורעלו אם הפגרים היו מורעלים. בסופי שבוע אנחנו עורכים סריקות ממטוס קל, לאיתור

פגרים בשטחי אש, ובבקרים בימי חול אנחנו יוצאים לסיורים רכובים בשטחי המרעה. למרות זאת, היה לנו ברור שחייבים לאתר פגרים בצורה נוספת", ממשיך הצופה. הפתרון נמצא בעזרת הקדמה, בדמות משדרים מיוחדים שמיוצרים בליטא, מוצמדים לנשרים והופכים את הנשרים עצמם לבלשים למען הצלתם. בעבר הוצמדו לנשרים משדרים ששידרו את מיקומם אחת ליום, אך מכיוון שנשר יכול לעוף תוך כמה שעות מהנגב לגולן או לסוריה – כמעט תמיד המידע ששודר הגיע מאוחר מדי או היה מועט מדי. המשדרים החדשים, לעומתם, נטענים באנרגיית שמש ומסוגלים לשדר אחת לכמה דקות את מיקום הנשר, את גובהו היחסי ואפילו את טמפרטורת האוויר.

התקנת משדר על גבו של נשר בטרם שחרורו לטבע מחי בר כרמל צילום: עדי אשכנזי תכיפות השידור וההתראות נקבעת על ידי הצופה מראש, על פי מפה מסודרת של אזורים בטוחים ואזורי סיכון. בדרך זו נקבע שנשר שנכנס לאזורי סיכון (למשל, ליד טורבינות רוח או שטחים עם סכנת הרעלות) ישדר אחת לעשר דקות, ואילו נשר שהגיע להר הנגב, הבטוח יחסית, ישדר רק אחת לחצי שעה. השידורים המדויקים מסייעים גם בפיקוח ובמחקר: הם מגלים לפקחים מקומות קינון שלא ידעו עליהם בעבר ומנהגי שיטוט של פרטים שונים, ומאפשרים הגברת פיקוח באזורים רגישים.

הנשרים מובילים לפגרים

"בשנתיים האחרונות, 25 אחוז מכלל הפגרים שאיתרנו בשטח התגלו לנו על ידי נשרים ממושדרים", מסביר הצופה. ומוסיף, "הנשרים הם הגלאים הטובים ביותר לפגרים בשטח. כשאני מזהה במחשב נחיתה על מצוק ברור לי שהנשר נחת למנוחה או ללינה, אבל אם מתרחשת נחיתה על קרקע מישורית, קיימת סבירות גבוהה שמדובר בנחיתה על פגר, ומיד מוזעק למקום פקח שיבדוק במה מדובר".

תמיד מופעל שיקול דעת, ולא כל נחיתה מקפיצה כוחות. אם הנשר נחת באזור מרעה, הפקח ידווח לרועה המקומי על אפשרות שיש פגר של פרה או כבשה בשטח. בכל מקרה אחר יגיע מישהו לפנות את הפגר ולבדוק אם הוא מורעל, למעט באזורים ממוקשים. בכל השנים האחרונות נעשית, במקביל להפעלת הטכנולוגיה החדשה, הרבה עבודת הסברה ושכנוע בשטח. הרועים מקבלים פיצוי ביטוחי על כל בעל חיים שמת בשטח, לכן

@רשות הטבע והגנים-אין להעתיק, להפיץ או לשכפל ללא אישור.

במרעה מסודר יש כמעט תמיד דיווח ופינוי מיידיים של הפגר. קיימת נוכחות רבה של פקחים בשטח שמסיירים, מדברים, מסבירים ומציעים פתרונות.



PHOTO BY DAVID REZEK

נשר עף בכרמל צילום: דיוויד רזק

שיטה לשמירה על המערכת

ככל שעובר הזמן ונאספות העדויות, מתברר שהנשרים הממושדרים עושים עבודה טובה בגילוי פגרים ובמניעת הרעלות. גם הנחיתה של T 31 ליד תל פארס, המתוארת בתחילת הכתבה, התבררה כנחיתה על פגר של פרה. כדי להרחיק ממנו דורסים וטורפים שמא הוא מורעל, הפגר הוכנס לכלוב מתכת עד להגעת רכב עם מנוף לפינוי. לאחר לקיחת דגימה ממנו התברר כי הוא אינו מורעל, והוא נלקח להטמנה במקום מסודר. הצופה אינו מחשיב את הצלת הנשרים כמטרה סופית. להערכתו הנשרים הם סמן למצב המערכת האקולוגית כולה: "הנשרים הם נושאי דגל. תחת כנפיהם הרחבות נמצאים נושאים

@רשות הטבע והגנים-אין להעתיק, להפיץ או לשכפל ללא אישור.

רבי חשיבות כסניטציה, פיקוח ואכיפה". ואכן, בשנת 2015 גילתה נחיתת נשרים אירוע של ציד יעלים במדבר יהודה. האירוע טופל ברמה המקומית, בזכות מהירות השידור והדיווח. בישראל מושקעים מאמצים אדירים ומשאבים להגנתם של הנשרים והעשייה בתחום היא מעל ומעבר למה שמתרחש בעולם. הפעילות בארץ כוללת, מלבד משדור, גם מחקר והגנה על הנשרים בטבע, טיפוח גרעיני רבייה והבאת נשרים מחו"ל לרבייה ולשחרור. עם זאת, כל עוד לא תיפתר בעיית ההרעלות - ומספיק אירוע הרעלה אחד כדי לגרום להכחדת אוכלוסיית הנשרים - כל העשייה תהיה לשווא.